

Johann Cothmann Christophorus Nifanius

Disputatio Theologica De Spiritu Sancto

Rostochi[i]: Pedanus, 1629

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn737678100>

Druck Freier Zugang

Verf. : Ch. Wifeniū
J. Cöthmann.
R. U. theol. 1629.

Disputatio Theologica
DE
SPIRITU SANCTO.
QUÆ

Auxiliante Deo Trinuno

*In inclyta Academia Rostochiensī publicè exam-
inanda proponitur*

PRÆSIDE

JOHANNE COTHMANNO,

S.S. Theol. Licentiato & Professore,
publico,

RESPONDENTE

CHRISTOPHORO NIFANIO

Plav-Megap.

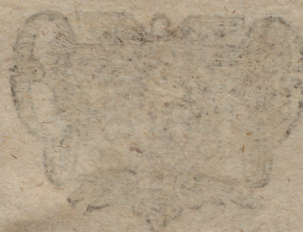
*In auditorio magno, ad diem 1. Augusti.
horis matutinis.*

ROSTOCHI

Exscripsit typis JOACHIMUS PEDANUS Acad. Typ-
Anno cld 15 CXXIX.

1629

Eph. 4. v. 30.

μη λυπαῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῶ θεοῦ : ἐν ᾧ ἔσθε ριζωθέντες
εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως

Prooemium.

Quanta reverentia ac devotione, summo studio & ardore, Ecclesia prisca doctrinam de Spir. S. ejusq. immensis beneficiis expendit, inter alia quam plurima S. patrum monumenta, haud obscure pater ex B. Augusti Hipponensis Episcopi verbis, quæ in Manual. cap. 9. extant, ita inquentis: veni jam veni benignissime dolentis animæ consolator, protegens in oportunitatibus, in tribulatione adjutor, veni mundator scelerum, curator vulnerum. Veni orphanorum pius pater, viduarum dulcis iudex. veni spes pauperum refocillator deficientium. veni navigantium sinus, naufragij portus. veni omnium viventium singulare decus, morientium unica salus. veni sanctissime spiritus, veni & miserere mei &c. Nos hoc imprimis tempore, quo universa Christi Ecclesia, solemnī devotione missionis Spir. S. festum non ita pridem celebravit, Scripturæ sacrae canonī conformem & quaestionibus certis materiæ huic convenientibus inclusam, ad nostram aliās torpidam attentionem exsuscitandam, συμπιλοδογίᾳ Theologicā, de ejusdem persona ac beneficiis publicè instituemus. Cum verò sine Dei lumine nihil sit in homine, eundem suppliciter ac devotè invocamus, ut propositum nostrum in ipsius cedat honorem.

A 2

ca. 1.

caelestis doctrinae confirmationem, Ecclesiae Christi aedificationem, ac nostri consolationem & informationem.

Quaestio I.

Vox Spiritus in sacris literis quotupliciter
potissimum sumatur?

1. Quaestionem hanc praemittendam esse judicamus quia non solum multis scripturae locis recte ac dextre intelligendis inservit; verum insuper materiam hanc totam mirifice illustrat, pluribusq; diversorum antagonistarum Pluracis feliciter profligandis cum primis utilis.

2. Unde B. Chemnit. in L. C. de Spir. S. p. 217. ait: observanda est varietas in ipsis scriptis prophetis & Apostolicis, nec temere omnia dicta miscenda sunt, in quibus reperitur vocabulum Spiritus. Et post pauca idem inquit: Delectus igitur adhibendus est in testimoniis colligendis & prudenter judicandum, ubi proprie loquatur scriptura de Spir. S. &c.

3. Vocabulum itaq; Spiritus in sacro codice est πνεῦμα & significat. 1. ventum Amos 4. v. 13. non autem eo loco, ut volebat quondam Eunomius notat ipsum Spir. S. conf. Gen. 8. v. 1. Ex. 15. v. 10. Psal. 147. v. 18. Psal. 107. v. 25. Joh. 3. v. 8. 2. vim moventem sive agitantem rem aliquam, ut cum Spiritus vitae, id est, vis movens rotis inesse dicitur. Ezech. 1. v. 20. 3. Hominis animam prout absolute secundum suam substantiam corpus informat Eccles. 12. v. 7. Psal. 31. v. 6. Matt. 27. v. 50. Luc. 8. v. 55. Joh. 19. v. 30. Act. 7. v. 59. vel precise ac determinate, ut est à Spiritu S. renovata Luc. 1. v. 47. 1. Thes. 5. v. 23. 4. effectum animae vid. hominis respirationem Jac. 2. v. 26. 5. animi humani robur & magnitudinem Ps. 76. v. 13. Jos. 5. v. 1. Prov. 18. v. 14. Dan. 7. v. 15. 6. Inclinationem

nem 3

nem ac voluntatem humanam 2. par. 36. v. 22. Esdr. 1. v. 7.
 7. ipsum hominem quatenus renatus est & spiritu Dei regitur
 Matth. 26. v. 41. Mar. 14. v. 38. qui propterea à paulo spiri-
 tualis appellatur 1. Cor. 2. v. 15. Gal. 5. v. 16. 8. In genere essen-
 tiam spiritualem creatam; molis corporum expertem Luc. 24.
 v. 37. 39. In specie autem Angelos cum bonos Psal. 104. v. 4.
 Hebr. 1. v. 13. cum malos 1. Reg. 22. v. 21. Matth. 8. v. 16.
 Luc. 10. v. 20. 9. revelationes seu patefactiones hominibus fa-
 ctas 2. Thes. 2. v. 2. 1. Tim. 4. v. 1. 1. Joh. 4. v. 1. 10. In ge-
 nere ministerium verbi, quatenus, per id Spir. S. efficax est
 2. Thes. 2. v. 8. In specie Evangelium 2. Cor. 3. v. 6.

4. 11. nomen omnibus S. S. Trinitatis personis commune
 Johan. 4. v. 24. 12. nomen tertia Trinit. personæ pro-
 prium Matth. 3. v. 10. cap. 28. v. 19. & passim Hoc signi-
 ficatu autem cum sumitur, cum Spiritui S. varia tribuuntur
 cum nomina tum epitheta quæ videri & legi possunt apud B.
 Chem. p. 1. L. C. p. 230. & seqq. 13. Dona Spirit. S. Act. 10.
 v. 45. c. 8. v. 20. eaq. vel sunt administrantia, ad obeundas offi-
 cij partes necessaria & impiis quandoq. concessa Num. 24. v. 2.
 1. Sam. 19. v. 23. vel sanctificantia solis piis tributa Eph. v. 13.
 Gal. 5. v. 22. vel deniq. visibilia ac miraculosa primitiva Eccle-
 sia temporibus propria Act. 10. v. 47. c. 8. v. 17. c. 11. v. 15.

5. Hæc significatione (quæ ob Macedonianos aliosque
 νεωγνοµίαχας observanda) voce spiritus sumpta Spir. S. di-
 citur auferri Num. 11. v. 17. duplicari 2. Reg. 2. v. 9. dari
 Luc. 11. v. 13. mitti & venire Joh. 16. v. 7. non esse Joh. 7. v.
 39. à credentibus ignorari Act. 19. v. 2. circa hanc acceptionem
 tenenda quoq. Theologorum maxima: multa dicuntur de Spi-
 ritu S. ratione gratiosæ inhabitationis ac diversorum
 donorum, nihil interim ejus decedit personæ aut es-
 sentia.

6. 14. *Pœnas irati Dei Ps. 18. v. 16. idq̃ ut observat Flac. in clav. vel absolute Psal. 139. v. 7. vel cum epitheto ut cum dicitur Spiritus furoris Ex. 15. v. 8. Judicij & ardoris Esa. 4. v. 4. Soporis Es. 29. v. 10. compunctionis. Rom. 11. v. 8. Quæ epitheta non frustra ponuntur, sed penarum gravitatem pro delictorum qualitate indicant. Diversis hisce vocis spiritus acceptionibus observatis, multa scripturæ loca, primo incuitu nonnihil intricata & involuta, felicissimè explicari possunt.*

Quæsto II.

An Spiritus S. quem nos tertiam Trinit,
personam dicimus, sit verus & æter-
nus Deus?

1. *Fundamenta quibus contra πνευματόμαχος; & quosvis ἀντιδέοντες, vera & æterna Spiritus S. tertiæ (ordine & numero non dignitate & excellentia) S. S. Trinit. personæ Deitas probari & confirmari potest, multa numero ac pondere gravia sunt. Nos brevitati studentes ac selectum instituentes, ex multis paucissima feligemus.*

2. *Vera ergo Spir. S. Deitas probatur. 1. ex opere creationis. Creator cæli & terræ, verus & æternus Deus est. Spiritus S. est creator cæli & terræ. E. Majoris veritas liquet ex 2. Reg. 19. v. 15. Esa. 45. v. 12. Jer. 27. v. 5. Unde Deos gentilium (quos Scriptura S. אֱלֹהִים Ps 96. v. 5. Psal. 97. v. 7. vocat) qui cælos & terram non fecerunt, perituros esse Jeremias inquit c. 10. v. 11. Minor colligitur ex Gen. 1. v. 2 ubi postquam Moses dixisset terram fuisse וְהָאֲדָמָה id est, fuisse materiam quandam confusam, indistinctam, ac plane impolitam, ex qua confusa & naturaliter indispota materia, educti sint orbes cælestes cum suis astris, elementa item omnia certis*
inter

inter se formis distincta: & ex elementis reliqua omnia composita suis quæq; formis discreta: subjungit, spiritum Domini cum omnia essent confusum chaos superficiei aquarum incubuisse, eandem sua virtute vivificatrice instar Gallinæ alas suas expandentis, seseq; super ova componentis, fovisse. Quæ actio nulli rei perterquam soli Deo, infinitam potentiam habenti competere potest. Ille solus totam illam massam rudem adhuc & impolitam fovere & ad opera inde educenda præparare ac disponere valebat.

3. Verbum **רוח** notat incubare in modum alitis, ova sua donec pulli excludantur, foventis conf. Deut. 32. v. 11. sensus igitur est Spir. S. tanquam Dei virtutem rerum omnium vivificatricem, per se subsistere non valentem, suo quasi calore, hoc est sua efficacia, sustentasse & vivificasse, donec inde rerum species, tanquam ex ovis pulli excluderentur.

4. Omnium igitur absurdissimi sunt, qui appellationem spiritus Dei de ære interpretantur, utpote tum nondum creato. Et quomodo quæso aëri vel etiam vento tantus effectus verè divinus, infinitam potentiam præsupponens, attribueretur? Accedit, quod non solum hoc in loco Spiritui S. opus creationis ascribatur, sed & alibi clarissimis & perspicuis verbis eidem assignetur. vide Job. 26. v. 13. Psal. 33. v. 6. Ps. 104. v. 30. propositioni ergo minori sua stat immota veritas. Conclusio itaq; legitimè ex præmissis deducta; Ergo Spir. S. est verus & æternus Deus: negari nequit.

5. At negant adversarii Spir. S. omnia creasse, quia Iob. 9. v. 8. Esa. 44. v. 24. de Deo patre dicatur, quod solus cælos extenderit ac terram expanderit. Si ergo **רוח** solus ipse universa creavit, ergo Spir. S. ab illo opere excludendus. verum si illatio certa esset, non Spir. S. solum sed & ipse Filius creator esse negaretur, quod tamen est contra expressa scriptura

peura loca vide Psal. 102. v. 26. & ejus applicationem Hebr.
 1. v. 10. Ioh. 1. v. 3. 10. Hebr. 1. v. 2. Col. 1. v. 16. Notan-
 dum itaq; 2. etsi concederetur allegatis locis exclusivam de solo
 patre intelligendam, hinc tamen nequaquam sequi, reliquas ex-
 cludi Trinit. personas, particula enim exclusivæ, Solus, nemo,
 non nisi, de persona divina usurpata, in iis quæ Deitati absolu-
 tæ competunt, excludunt res extra Trinit. non Trinit. personas.
 Vide Regulam hanc Theologicam exemplis scripturæ illustra-
 tam & confirmatam infra Quæst. 4. Thes. 11. Excluderentur
 itaq; omnes creaturæ, Dij Gentilium fictitij, & Idola, non Tri-
 nit. personæ. 3. Negamus autem allegata loca & eorum exclusi-
 vam de patre, id est prima persona Trinit. præcisè & exclusivè
 intelligenda. Nam. Iob. 9. v. 2. dicitur: qui justus esset mor-
 talis comparatus cum Deo. Et de illo Deo v. 8. inquit quod
 extenderit cælos solus Esa. 44. v. 22. dicitur: Deleo ut densa
 nubes defectiones tuas. Quis sit ille delens, caput præcedens v.
 24. indicat: Servitute premis me propter peccata tua. No-
 men ergo Dei locis allegatis absolute & indefinite sumitur, &
 tam Filius, ac Spir. S. quam pater intelligitur.

6. 2. Ex locorum v. & N. T. collatione. 2. Sam. 23.
 v. 2. David de se inquit: Spir. Jehovæ locutus est in me.
 Unde Petrus de omnibus prophetis ait: θεὸς ἀνθρώποις impulsῶ
 Spir. S. locutos esse conf. Matth. 10. v. 20. At Luc. 1. v. 70.
 Ose. 12. v. 10. Dominus Deus Israël per os sanctorum Prophe-
 tarum locutus esse perhibetur. Ex qua collatione talis for-
 matur structura syllogistica: Qui locutus est per prophetas &
 sanctos Dei homines, est Dominus Deus Israël. Spiritus. S. lo-
 cutus est per prophetas & sanctos Dei homines. E. Spirit. S. est
 Dominus Deus Israël.

7. 3. Ex clarissimis Scripturæ sacra locis, ex quibus a-
 gmen ducet locus Actor. 5. v. 4. Inde autem ita colligimus:
 Is

Is cui cum temporis præter Apostolos, mentitus est Ananias, ille fuit verus Deus. At Spirit. S. præter Apostolos mentitus est Ananias. E. Spirit. S. est verus Deus. Major extat v. 4. cum enim Ananias se facile Apostolis utpote hominibus ἀπαπαύειν ἢ ἰδιώταις ut vocantur Actor. 4. v. 13. impositurum, deq. venditi agri precio, conscia uxore, aliquid sepositurum existimaret: petrus cogitationes hasce antevertens, inquit: non es mentitus hominibus, sed ipsi Deo: non enim cum solis & nudis hominibus, ut equidem opinaris, negotium tibi intercedit, sed cum Deo, cor ac renes hominum scrutanti 1. Reg. 8. v. 40. proindeq. fallaciam tuam & hypocrisin, per me redarguenti. Minor cx v. 3. patet.

8. Ne quis autem loquendi modo offendatur, quando Apostolus verbo ψευδοῦς casum quartum adjungit, dici posset esse in textu ellipsin particulae εἰς, qui defectus ad Col. 3. v. 9. suppletur: μὴ ψευδοῦσθε εἰς ἀλλήλους. Quemadmodum ergo Hebræis ellipsis præpositionis vide Buxtorff. in Synta. p. 438. & in specie defectus τῆς εἰς vide eundem loco allegato. p. 530. frequens est. Ita & hoc loco præpositio εἰς, τῆς Hebræorum respondens conf. Lev. 26. v. 11. 2. Cor. 6. v. 18. deficeret. Unde, teste Beza, unus codex manu scriptus ellipsin illam supplevis ψευδοῦσθε εἰς τὸ ἀλλήλους πρὸς αὐτοὺς legit.

9. Verum de phrasi & loquendi modo, cum sententia tamen maneat eadem, & argumentum pro Spiritus S. Deitate formatum nihilominus ratum sit & firmum, non erimus nimium solliciti, præsertim cum & apud latinos hæc consuetudo non sit insolens, ut uni verbo, eodem manente sensu diversus casus adjungatur. Conclusio itaq. Ergo Spiritus S. est verus Deus recte ex præmissis inferitur conf. 1. Cor. 3. v. 17. cum c. 6. v. 19. & 1. Cor. 12. v. 6. cum ejusdem capituli v. 11.

10. A proprietatibus soli vero Deo competentibus quales sunt

B

sunt

sunt Baptizari in nomine Spiritus S. sicut patris & filij.
 Matth. 28. v. 19. conf. I. Cor. I. v. 13. omnia scrutari & nosse
 etiam profunditates DEI I. Cor. 2. v. 10. 12. eligere propria
 auctoritate & constituere Ecclesiae ministros Actor. 13. v. 2.
 c. 20. v. 20. id DEI proprium esse constat ex Jer. 23. v. 21.
 Matth. 9. v. 38. cap. 23. v. 34. justificare I. Cor. 6. v. 11.
 docere ac in memoriam revocare omnia Joh. 14. c. 26. &c. Ex
 hisce proprietatibus ita colligimus: Qui insignitur proprietatibus
 soli Deo competentibus ille est verus Deus. At Spirit. S. in-
 signitur proprietatibus soli Deo competentibus, Ergo &c.

II. Divinis autem hisce proprietatibus non repugnat:
 1. quod Spiritus S. dicitur mitti I. Joh. 15. v. 26. c. 14. v. 26.
 nam primò missio non infert semper inæqualitatem, nec omnis
 qui mittitur, minor est eo à quo mittitur. Pater mittit filium
 Johan. 16. v. 5. Filius tamen patri est *io* Joh. 5. v. 18.
 ita ut æquali honore cum patre sit afficiendus Joh. 5. v. 23.
 est enim verus Deus. I. Joh. 5. v. 20. laudandus in secula.
 Roman. 9. v. 5. Unde Theologorum maxima: missio & obe-
 dientia inter personas Trinit. non tollunt æqualitatem
 essentiae. Nec secundo missio infert loci mutationem, unde
 non sequitur, qui mittitur locum mutat & consequenter finitus
 est. Quemadmodum enim *is* descendere Gen. 11. v. 7. & ascen-
 dere Gen. 17. v. 22. venire ac mansionem facere Joh. 14. v. 23.
 de ipso Jehova acceptum non indicat aliquam loci mutationem
 (quomodo enim *is* qui cælum & terram implet Jer. 23. v. 24.
 cujus magnitudinis non datur pervestigatio Ps. 145. v. 3. cum
 sit altior cælis, longior terra & latior mari Job. 11. v. 8. 9. lo-
 cum mutaret) sed præsentia Jehovæ novam aliquam in effectis
 declarationem: Ita missio Spirit. S. ejusdem non arguit fi-
 nitatem vide Sap. I. v. 7. I. Cor. 3. v. 16. sed voluntatis pa-

111

tris & filij novo quodam modo factam patefactionem, ac præsentie Spir. S. respectu piorum novam confirmationem & augmentum indicat.

12. Unde postquam Act. 2. v. 4. discipuli Spir. S. repleti (qua repletio est illa toties à Christo promissa missio) esse dicuntur, tamen cap. 4. v. 31. denuo eodem spiritu replentur, quod utiq; de donorum Spir. S. augmento & nova confirmatione intelligendum. Mittitur ergo discipulis Spir. S. & eodem implentur, dum sentiunt novos Spirit. S. motus, quibus animari & confirmati quasvis tyrannorum minas alto contempsit supercilio confer verſ. 29. cap. 4. Actorum.

13. Nec 2. Spir. S. divinas proprietates tollit quod dicitur Rom. 8. v. 26. pro nobis intercedere, gemitibus inenarrabilibus & Gal. 4. v. 5. clamare. Nam id non intelligendum, quod Spir. S. propriè gemit & clamat, sed quia nos gementes & clamantes facit per ipsum enim clamamus Abba pater Rom. 8. v. 15. Quia enim est spiritus precum Zach. 12. v. 10. & nemo Christum (fiducialiter & absq; hypocrisi) vocare potest Dominum, nisi hoc spiritu 1. Cor. 12. v. 3. Ideo operatur in nobis pios gemitus, & ad piè & attentè orandum nos informat & exhortatur conf. Apoc. 22. v. 17. Hinc veri adoratores patrem in spiritu adorare dicuntur Joh. 4. v. 23.

14. Id ergo Spirit. S. divinitatem minimè impugnat, sed potius eandem quàm validissimè astruit. Nisi enim Spiritus S. verus esset Deus, effectus hic excitandi & efficiendi orationem & preces ex filiali fiducia profectas, eidem ascribi nequaquam posset. Nunquam enim angelis eundem attributum legimus. Quamvis enim, quia sunt spiritus administratorij Hebr. 1. v. 13. hominibus preces ad Deum devotas fundentibus adfuisse legantur.

gantur Dan. 9. v. 23. Actor. 10. v. 4. nullibi tamen, eos preces. Deo gratas in nobis efformasse, excitasse & effecisse, dicitur. Reliqua πνευματικῶν sophismata brevitatis ergo ipsi consilii reservabimus.

Quæstio III.

An Spiritus S. sit persona à patre & filio distincta?

1. Probata verà Spiritus S. Deitate, personalis ipsius à patre & filio distinctio asserenda venit. Quamvis enim ea quæ Dei sunt, Spiritui S. tribui, ex scripturis probaverimus, nondum tamen contradicentibus os obstruemus, nisi insuper Spiritus S. personam esse à patre & filio distinctam, evicerimus. Spiritum sanctum ergo personam esse per se subsistentem, probatur 1. à vera Quæst. præcedente probata Spiritus S. Deitate. Verus Deus est verum ὁψιζέδρον. Spiritus S. est verus Deus. Ergo. 2. Quicumq; descendit corporali specie columbæ Luc. 3. v. 22. apparet in forma linguarum ignearum Actor. 2. v. 3. 4. distribuit dona sua unicuiq; fidelium prout vult 1. Cor. 12. v. 11. præficit Ecclesiæ Episcopos Actor. 20. v. 28. eosq; ad obundas functiones mittit Actor. 13. v. 2. 4. loquitur in Apostolis Matth. 10. v. 20. excitat in nobis novos motus & docet orare Rom. 8. v. 26. consolatur, tanquam verus πατήρ & Joh. 16. v. 7. ungit Christum & ad evangelizandum pauperibus mittit Esa. 61. v. 1. dat testimonium cum aliis personis patri & filio in cælo 1. Joh. 5. v. 7. Ille est verum ὁψιζέδρον & persona. Actiones enim istæ non nisi personæ tribui possunt. At Spiritui S. illa omnia allegatis locis tribuuntur. E.

2. Et licet catechesis Rakoviensis, socinus, Enjedinus, aliq; regerent, sæpe in scriptura rebus tribui, quod personarum est, neq; tamen res propterea personas censeretur, ut peccato quod

dece-

deceperit & occiderit Rom. 7. v. 11. legi quod loquatur Rom. 3. v. 19. scripturæ quod prævideat Gal. 3. v. 8. charitati quod sit benigna, longanimis &c. 1. Cor. 13. v. 4. vento quod spiraret ut vocem ejus audiamus Joh. 3. v. 8. Nam illa Metonymice esse intelligenda, cum res ipsa tum alia scripturæ loca testantur. Quod de singulis in specie probatu haut est difficile.

3. In primo loco Rom. 7. v. 11. peccatum dicitur decipere & occidere, quando Diabolus hominem per illud decipit & spiritualiter occidit. Unde Diabolus totum terrarum orbem seducit Apoc. 12. v. 9. & illius inviduâ mors introiit in mundum Sap. 2v. 24. qui homicida propterea appellatur ab initio. Ioh. 8. v. 44. In secundo loco Rom. 3. v. 19. lex dicitur loqui 1. resp. causæ principalis inspirantis. Hinc, quod h. l. tribuitur scripturæ, alibi ipsi spiritui sancto assignatur vide Act. 28. v. 25. Hebr. 3. v. 7. 2. resp. causæ organicæ seu instrumentalis vid. Moysi & prophetarum vide Matth. 19. v. 7. Rom. 10. v. 5.

4. Observandum autem discrimen phrasium, quando absolute dicitur: loqui. Et: loqui in aliquo & per aliquem; prior phrasis usurpatur quidem de scripturâ allegato loco, ut & alibi Rom. 10. v. 11. Gal. 4. v. 30. Ioh. 7. v. 42. c. 19. v. 37. quod ob pontificios scripturam sacram mutum judicem esse asserentes observandum. Posterior autem phrasis: loqui in aliquo, & per aliquem, non nisi personæ sive supposito per se subsistenti tribuitur vide 2. Cor. 13. v. 3. conf. Rom. 15. v. 18. Tribuitur autem phrasis hæc Spir. S. Matth. 10. v. 20. Act. 28. v. 25. c. 11. v. 28. Spirit. S. ita loquitur, ut simul ipsi propriè loquendo voluntas tribuatur 1. Cor. 12. v. 11. & beneplacitum Act. 15. v. 28. quæ sine figura sumpta sunt attributa solius personæ propria. Quod adeo verum est, ut & ipsi Philosophi de brutis dicant: bruta non dicuntur velle, sed instigari. Nam voluntas est ἐν τῷ λογικῷ vide Scal. Exer. 307. sect. 4. In

B 3

tertio

tertio loco esse negat omnia quam scriptura sacra alibi explicat,
 & spiritui sancto per scripturam loquenti prædictionem ac præ-
 visionem futurorum asscribit Iohan. 16 v. 13. Hebr. 10. v. 15.
 conf. Matt. 24. v. 25. Ioh. 16. v. 4. In quarto I. Cor. 13. v.
 4. charitati id Metonymicè tribuitur quod aliàs homini chari-
 tate prædito attribuit scriptura 1. Thess. 5. v. 14. Hebr. 6.
 v. 15. Iac. 5. v. 7. 8. 1. Cor. 4. v. 6. 2. Cor. 6. v. 6. vide &
 expende exemplum exemplorum ipsius Christi 1. Pct. 2. v. 23.
 & Apostolorum 1. Cor. 4. v. 12. cur verò Apostolus virtutes
 illas & actiones charitati præcisè tribuat, hæc causa esse potest,
 quod in Christiano virtutes & actiones illæ sese exerant, non
 qua homo sed quatenus charitate præditus est. Charitas enim
 est principium quo, ut loquuntur philosophi, qua præsentē actio-
 nes ab Apostolo commendatæ, sequuntur.

5. Quintus locus Ioh. 3. v. 8. huc male quadrat, quæ n-
 vento tribuuntur, non sunt proprietates personæ. Nam quod
 1. dicitur spirare, id vento propriè tribuitur, est enim exhala-
 tio multa & copiosa à terra progressa & ab occurrente frigore
 repulsa &c. Quod 2. vox ejus audire affirmatur, ibi observan-
 dum, vocis appellationem hoc loco sumi generaliter, pro sono
 vehementiore, aures feriente. Quo sensu Apostolus 1. Cor. 14.
 v. 7. τὰ ἄψυχα φωνῶν διδόναι ait. Et eodem loco v. 8. tubæ vo-
 cem attribuit. Item, multa genera vocum in mundo esse ait
 v. 10. conf. Apocal. 4. v. 5. c. 16. v. 18. c. 19. v. 6. Quo respi-
 ciens B. Luth. in sua versione Germanica Bibliorum satis egre-
 giè ac rei convenienter vocem φωνῆς per Saussen reddidit.
 Non itaq; h. l. rei tribuitur quod propriè personarum est Ergo
 ἀσώπῳ καὶ ἀπεσδιονόσῳ hic locus allegatur.

6. Enjedinus in explicationibus locorum v. & N. T. pro
 eodem probando instituto, adducit loca duo 1. Ex lobo 32. v. 7.
 ubi atas sive dies loqui, & multitudo annorum notam facere
 sapien-

sapientiam dicuntur. 2. ex Ps. 85. v. 11. misericordia & veritati
inter se occurrere, justitiæ & paci se osculari tribuitur. Resp.
loci primi ex Jobo sumpti, quæ sit sententia, scopus luculenter
satis indicat. Elihu animadvertens amicorum Jobi silentium,
v. 5. respondet v. 6. minimus sum ætate, vos autem decrepiti,
idcirco veritus sum dicere sententiam meam v. 7. dicebam ætas,
id est ætate proveci siue senes loquentur: & annorum multitu-
do, id est annosi & grandævi, notam facient sapientiam. Etas
itaq; & annorum multitudo homines ætatem & annorum mul-
titudinem habentes notant, quos aliàs Hebræi viros caniciei
Deut. 32. v. 25. sicut celebres viros nominis Gen. 6. v. 4. ani-
mosos viros belli Ios. 5. v. 6. disertos viros verborum Ex. 4. v.
10. appellant. Non ergo hic locus Enjedino patrocinator, cum
non de re sed persona agat.

7. Locus alter ex Psal. 85. v. 11. ejusdem farinae est.
Nam uti ex argumento psalmi constat, precatur Ecclesia, ut
iram Deus suam clementer mitiget, ac præsentia mala avertat
vide v. 5. 6. 7. In hunc modum vero ardentem ex fide orans Ec-
clesia de exauditione Dei certa est. Hinc v. 10. ait: utiq; pro-
pinqua est, timentibus eum salus ejus. Ergo quæ de misERICOR-
dia ac veritate v. 11. 12. affirmantur, de misericordi ac vero
Deo intelligenda sunt. vide psalmi v. 8. Hactenus quædam ad-
versariorum sophismata vidimus, sequitur nunc argumentum
tertium, pro Spiritus S. verâ subsistentiâ probanda.

8. 3. Cui sine ullo tropo attributum divinæ personæ com-
petit. Ille utiq; est persona divina. At spiritui S. sine ullo tropo
attributum divinæ personæ competit Rom. 15. v. 13. 19. E.
Ne quis dubitet de veritate illam divinam, divinæ personæ pro-
prium esse, præter orationis Dominicæ clausulam Matth. 6. v.
13. etiam hæc loca consideret I. Cor. 2. v. 5. c. 5. v. 4. c. 6. v.
14. 2. Cor. 12. v. 9. c. 13. v. 4. I. Pet. 1. v. 5,

9. 4. A

9. 4. A quo unà cum patre & filio per Baptismum in fœdus gratiæ recipimur. Illi utiq; est persona verè subsistens. At à Spir. S. unà cum patre & filio per Baptismum in fœdus gratiæ recipimur. Ille utiq; est persona verè subsistens, at à Spir. S. unà cum patre & Filio per baptismum in fœdus gratiæ recipimur. E. Spiritus S. est persona verè subsistens.

10. Et consideret quis profundius institutionis Baptismi verba, quibus eadem plane verborum forma, eodem aque elemento, & eadem prorsus actione baptizamus in nomen Spiritus S. quibus etiam in nomen patris & filij. Ut ergo Pater verè est persona: & Filius vera persona, ita Spiritum S. veram esse personam oportet. Quomodo enim in eadem Baptizandi forma cum persona patris & cum persona Filij conjungatur spiritus, in fœdus nos recipiens, qui non sit itidem persona.

11. Probata ergo vera Spiritus S. unitas ejusdem veram ac realem à patre & filio distinctionem confirmamus 1. Qui verè non fictè est alius à patre & Filio, is quoq; verè non fictè ab iisdem est distinctus. At Spiritus S. vere est alius Ioh. 14. v. 16. 2. Quicunq; verè differunt ut mittens & missus, dans & donatus realiter differunt. At pater, filius & Spir. S. vere differunt ut mittens & missus, dans & donatus Ioh. 15. v. 26. c. 14. v. 16. Luc. 11. v. 13. Gal. 4. v. 6. E. 3. ubi datur vera Trinitas, ibi vera simul datur distinctio. At testium cælestium vera datur Trinitas 1. Ioh. 5. v. 7. E.

12. Quamvis itaq; dicente B. Chem. ex Augustino tertia Trinit. persona, non ita propriam habeat appellationem, sicut prima & secunda; hinc tamen propria & vera illius, à reliquis divinitatis personis distinctio negari non debet. Quod contra Noëtum, Sabellium, praxeam hæreticos studiosè observandū.

13. Ita vero distinctio hæc est urgenda; ne tamen in Trinitarum errorem incauti prolabamur. Nam cum symbolo Athanasiano dicimus: sicut singulatim unamquamq; personam Deum

Deum ac Dominum confiteri Christiana veritate compellimur.
Ita tres Deos aut tres Dominos dicere catholica religione pro-
hibetur. Hi enim tres unum sunt 1. Joh. 5. v. 7. Joh. 10. v. 30.

Quæst. IV.

An Spiritus S. à solo patre; an verò à patre
& Filio simul procedat?

1. Quæstione hac observandum est, quod ait Chem. in
L. C. part. 1. p. 254. ex Augustino, processionem Spiritus S.
esse inenarrabilem. Hinc minimè decet nos cogitationibus no-
stris humanis quicquam indulgere, sed unice verbi divini præ-
scriptum sequi.

2. Quando vero quaritur an Spiritus S. à patre solum
an vero etiam à Filio procedat: processionis terminus primò,
quantum scriptura prævia fieri potest enucleandus. Proce-
dendi ergo verbo, in hac quæstione nihil aliud cum patres præci-
sum moderni Theologi, intellexerunt, quam communicationem
divinæ essentia, qua tertia Trinit. persona à patre & filio,
essentiam accipit eandem & integram, quam pater & Filius ha-
bent & retinent. Quæ communicatio non fit alienando aut es-
sentiam multiplicando, sed eandem numero communicando, ita
& communis sit essentia omnibus Trinit. personis. Hinc ortho-
dorum hoc in capite quæ sit sententia constat vid. Spirit. S.
non minus esse de substantia Filij, quam de substantia patris,
cum non minus sit Filij quam patris spiritus. Proindeq; sicuti
Filius est à solo patre, & ab eo suam habet essentiam, quia
patris solius dicitur Filius. Ita Spiritus S. est à patre &
Filio, & ab utroq; suam habet essentiam, quia spiri-
tus est & dicitur tam Filij, quam patris.

3. Pro sententia hac probanda contra orientales Græcos

id negantes, hæc ex scriptura observari possunt fundamenta.
1. Quicunq; omnia illa habet (excepta nota characteristica patris quæ est à Spiritu S.) quæ sunt patris, ab illo procedit quoq; Spiritus S. At filius omnia illa habet quæ sunt patris. Iohan. 16. v. 15. c. 17. v. 20.

4. Si quis inferat, similiter concludi posse, etiam Filium quicquid habet accepisse à Spiritu S. quia quicquid pater habet, est etiam Spiritus S. Resp. Notandum est non valere hanc collectionem, propter diversitatem ordinis inter divinas Trin. personas. Nam prima persona non accipit à secunda sed secunda à prima, tanquam à Trin. fonte & origine. Sic secunda persona non accipit à tertia, sed tertia à secunda. Unde licet verissimum sit: quæcunq; habet filius sunt patris; hinc tamen inferre non licet. E. quicquid habet pater à filio habet, personarum ergo ordo efficit ut rectè colligatur de filio: Si omnia quæ habet pater sunt filij: ergo quicquid accipit Spiritus S. à patre, accipit etiam à Filio, sed non contra idem inferatur de Spiritu S. quia ut dictum secunda persona accipit à prima, & tertia ab utroq; non autem vice versa &c.

5. Qui unà cum patre mittit Spir. S. ab illo quoq; procedit Spir. S. At Filius unà cum patre mittit Spiritum S. Joh. 16. v. 7. c. 15. v. 26. E. Majoris ratio inde evidens est, quod in Trin. illa tantum persona ab altera mitti dicatur, quæ ab altera est. Unde Theologorum maxima: missio in tempore est consequens & manifestatio processionis æternæ. Hinc pater nunquam dicitur mitti à Filio, neq; à Spiritu S. eum autem Spir. Domini Christum misisse dicitur Luc. 4. v. 18. id non de Christo quæ Deus, sed quæ homo est intelligendum venit. Illo respectu sicut in symbolo Apostolico, conceptus ex Spirit. S. dicitur conf. Match. 1. v. 20. Luc. 1. v. 35. verè quoq; ab eodem in tei perhibetur: persona enim mittitur, non nisi ab ea, à qua est producta.

6. 3. Quæ

6. 3. *Quæ est ratio, cur Spirit. dicatur Spiritus patris*
Matth. 10. v. 20. Rom. 8. v. 11. eadem etiam est ratio, cur
dicatur Spiritus filij Gal. 4. v. 6. & Jesu Christi Rom. 8. v. 9.
Phil. 1. v. 19. 1. Pet. 1. v. 11. At æterna ex essentia patris Spi-
rit. S. processio est ratio, cur Spirit. S. dicatur spir. patris, E.
eadem quoq; causa est, cur dicatur spir. filij. Æternam vero pro-
cessionem appellationis hujus causam esse constat. 1. ex aliarum
causarum defectu, 2. ex loco. 1. Cor. 2. v. 10. ubi postquam
Apostolus dixisset: nobis Deus revelavit per spir. suum. v. 12.
rationem appellationis subjungit inquit: spir. qui est ex Deo
scil. per æternam processionem. Quem itaq; versu præcedente
appellavit spiritum Dei, versu subsequente ἐξ ὑπαρχόντων nominat
spiritum qui est ex Deo. Quemadmodum secunda persona ap-
pellatur Filius Dei Ps. 2. v. 7. & unigenitus à patre Joh. 1. v. 14.

7. *Si quis dixerit Spiritum S. Filij spiritum dici non ob*
æternam processionem, sed ob missionem in tempore factam, is
consideret, primò quod ante missionem qua de Johannes agit,
Spir. S. Christi spiritus dictus sit 1. Pet. 1. v. 11. conf. Gen. 1. v. 2.
Deinde attendat, non solum Filium, sed & patrem Spiritum S.
mittere Joh. 14. v. 29. Gal. 4. v. 6. Quemadmodum igitur
non sequitur: pater mittit Spir. S. ergo ab illo non procedit.
Similiter de Filio non valet illatio; repetenda n. sunt, quæ ar-
gumento secundo Thes. 5. hujus questionis dicta, ac invertenda
ratio. Quia enim Filius Spir. S. mittit, ergo ab eodem procedit:
missio n. temporalis in æterna processione fundatur.

8. 4. *Ex D. Affelmanno p. m. disp. de Spir. S. Q. 6.*
urgemus hoc argumentum: si Spiritus S. non procederet à Fi-
lio, omnis planè personalis nexus & relatio, inter Filiū & Sp. S.
rolleretur. Requirit verò absoluta Trinitatis perfectio, ut per-
sona suis productionum respectibus & hypostaticis relationibus,
sic omnes ad se mutuò adeoq; singulæ ad singulas sint devinctæ:

6. v. 46. c. 17. v. 3. 1. Cor. 2. v. 11. 1. Tim. 6. v. 15. Jud. v. 4.
25. Apoc. 19. v. 12.

12. Mos quoq; scripturarum notandus, quo Filius ad patrem tanquam Trinitatis fontem & originem refert, quod cum ipso commune habet vide Joh. 7. v. 16. c. 6. v. 44. A patre ergo, ut tandem concludamus, Sp. S. procedit, ita ut Filius non excludatur. Retinemus itaq; confessionem Ecclesie publicam, qua ut in symbolo Niceno a Constantinopolitano aucto dicitur, Spiritum S. ex patre & Filio procedere corde credimus, agere confitemur.

Quæstio V.

An uspiam scriptura sacra Spiritum S. religiose invocatum esse affirmet?

1. B. Chem. in Loco de Spir. S. p. 257. ex Nazianzeno veterum πνεύμα. Quαχων refert objectionem hisce verbis: quis vel in veteri vel in N. T. Spir. S. adoravit, aut ubi scriptum est; Spiritum S. adorandum, sicuti exstant exempla & præcepta de adorando patre & Filio.

2. Cum v. fidei nostra πνεύμα ut hac de re certi simus & nequaquā fluctuemus requirat. Cum præceptum invocandi, tū exempla invocari spiritus S. ex scriptura preponemus. 1. verus Deus & creator omnium est invocandus Ps. 50. v. 15. Matt. 4. v. 10. Apoc. 4. v. 11. c. 19. v. 10. Spir. S. est verus Deus & creator omnium vide Quæst. 2. Thes. 2. 3. 6. 7. E. 2. scrutator cordium religioso adorationis cultu afficiendus vide Act. 1. v. 24. 1. Reg. 8. v. 38. 39. At Spiritus S. est scrutator cordium 1. Cor. 2. v. 10. Ergo.

3. In cuius nomen baptizamur, & in fœdus Dei recipimur, à quo nobis contigit gratia & pax, qui est spiritus precum & docet nos orare, qui testimonium perhibet spiritui nostro, quod
C. 3. simus;

simus filij Dei, qui docet nos omnia & ducit in omnem veritatem, quo obfignati sumus in diem redemptionis. Illi utiq; pro hisce immensis beneficiis preces Eucharistica persolvenda. At in nomen Spiritus S. Baptizamur & in sedus Dei recipimur Matth. 28. v. 19. ab illo nobis conigit gratia & pax Apoc. 1. v. 4. est Spiritus precum Zach. 12. v. 10. docet orare Gal. 4. v. 6. testimonium perhibet spiritui nostro, quod simus filij Dei Rom. 8. v. 16. docet nos omnia Joh. 14. v. 13. illo obfignati sumus in diem redemptionis Eph. 1. v. 13. c. 4. v. 30. Ergo pro hisce maximis & immensis Spir. S. beneficiis Eucharistia ipsi persolvenda & consequenter Spir. S. religiosus adorationis cultus tribuendus vide & expende exemplum Ecclesie triumphantis beneficiis Christi agnoscentis ac propterea ex hac ecclesia persolventis Apoc. 5. v. 8. 9. 10.

4. In quem credimus de illo invocando preceptum habemus. At in Spiritum S. credimus Major Rom. 10. v. 10. 14. fundatur. Minor praterquam, quod optima consequentia, e multis scripturae locis eruatur ex Apostolico & Niceno symbolis patet, quibus aperte Ecclesia catholica se in Spirit. S. eque ut Patrem & Filium credere, testatur. Et quamvis nonnulla exemplaria symboli Apostolici particulam In non habeant, apud veteres tamen auctores utpote Cyprianum Augustinum Irenaeum, qui illud exposuerunt, invenitur.

5. Exempla invocantium Spiritum S. in scriptura vel sunt implicita, vel explicita. Implicita sunt omnes veri adoratores spiritu & veritate Deum adorantes. Illi sicut Spiritus S. ductu & impulsu preces Deo gratas fuderunt. Ita Spir. S. precum simul objectum statuerunt.

6. Explicita exempla adducimus tria. 1. Seraphim. Esa. 6. v. 3. ex quo loco tale formamus argumentum. Qui alloquens Esaiam ait: vade ad populum etc. v. 3. religioso cultu à Seraphim

phim affectus est. At spiritus S. alloquens Esaiam ait: vade
ad populum istum. E. spiritus S. religioso cultu à Seraphim af-
fectus est. Major est in textu prophetico. Minor extat Act.
28. v. 25.

2. Pauli Apostoli ex Rom. 9. v. 1. Qui jurat per spi-
ritum S. ille simul religiosè invocat spir. S. At paulus jurat
per spir. S. E. Major ex juramenti definitione in propatulo est.
Juramentum enim invocatio est veri Dei, qua petimus ut Deus
sit testis nos vera dicere, & severe puniat mentientes. Unde ju-
rare in V. T. synecdochicè sapius totum Dei cultum denotat
vide Deut. 6. v. 13. c. 10. v. 21. Esa. 19. v. 17. c. 65. v. 26.
Osc. 4. v. 15. Jer. 5. v. 7. Minor ex allegato loco Rom. 9.
v. 1. claret.

3. Quatuor animalium Apocalypticorum, quibus com-
muniter interpretes quatuor Archangelos intelligunt Apoc. 4.
v. 8. Hi licet expresse ac totidem verbis spiritum S. invocasse
non dicantur, quia tamen de eodem illam Seraphicam Esa 6.
v. 3 sensu eodem non alio, iisdem ferme verbis ingeminant, hinc
apud Christianos Archangelos illos, vel quinam etiam fuerint,
qua de re hoc loco non disputamus, Deum Trinunum & sic quoq;
spiritum S. invocasse & celebrasse extra omnem dubitationis
aleam positum est. Et textus id satis luculenter indicat dum i.
dicitur animalia illa non habuisse requiem die ac nocte, qua phra-
si quid notetur Apoc. 19. v. 4. innuitur, dum de quatuor ani-
malibus quod Deum (Trinunum super thronum sedentem) ado-
raverint affirmatur. vide. allegari capitis v. 5. 6. 7. Dan. 7.
v. 10. Matth. 18. v. 10. 2. quod gloriam honorem & benedictio-
nem sedenti super thronum (quod non patri solum sed & Filio
tribuitur Heb. 12. v. 2. Apoc. 3. v. 21.) dederint v. 9. asseritur.

9. Concludimus itaq; ex Symbolo Constantinopolitano, spi-
ritum S. esse Dominiuum vivificantem, qui cum patre & filio si-
mul

mul adoretur & conglorificetur. Quod hac questione. scriptura
prævidet, probare volumus.

Quæstio VI.

An testimonium Spiritus S. unà cum spiritu
nostro, nos Dei filios esse testantis, certitudinem
gignat immotam; an vero solum con-
jecturalem?

1. In Quæstione, an homines pii quæ tales in hac vita ha-
beant certitudinem fidei de sua iustitia, inter alia numero multa
ac pondere gravissimâ argumenta agmen quasi ducis locus ex
Rom. 8. v. 16. ubi spiritus S. unà cum spiritu nostro, nos Dei
filios esse, testari dicitur. Materiam hanc & quæstionem totam
de salutis certitudine, ut pote aliò spectantem, ad hanc de spir. S.
disquisitionem non referimus, sed solum argumentum ex spir. S.
testimonio pro salutis nostræ immotæ certitudine evincenda,
desumptum, breviter perlustrabimus.

2. Testimonium autem spir. S. non gignere certitudinem
conjecturalem, quod contendit Bellar. lib. 3. de Justific. cap. 9.
sed certam & immotam, probamus cum scripturæ dictis; cum ex
eadem petitis exemplis. Scripturæ dicta hæc sunt. spiritus S. est
spiritus veritatis Joh. 16. v. 13. & ipsa veritas 1. Joh. 5. v. 6.
ut pote mentiri nesciens Tit. 1. v. 2. hujus testimonio, quod reddit
spiritui nostro Rom. 8. v. 16. qui non credit sed hæsitat facit
eum mendacem 1. Joh. 5. v. 10. illo in nobis habitante 2. Tim. 1.
v. 14. tanquam arrhabone hereditatis nostræ obsegnati sumus
Eph. 1. v. 13. 14. in cordibus nostris 2. Cor. 1. v. 22. usq; ad diem
redemptionis nostræ. Eph. 4. v. 30. Hic vero in promissis suis
est fidelis Heb. 10. v. 22. & negare se ipsum non potest 2. Tim. 2.
v. 13. unde scimus (certò & infallibiliter) quæ à Christo donata
sunt

sunt nobis 1. Cor. 2. v. 12. esse enim spiritus non servitutis sed adoptionis Rom. 8. v. 15.

3. Spiritu S. ergo de salutis certitudine in corde hominis pij testimonium perhibente, tam id certum est & immotum, quam est Deum neminem decipere, nec in dicendo testimonio mendacem esse, sed verissimum. Qualis ergo testis, tale testimonium vide Joh. 8. v. 14. 17. 18. si ergo testimonium hominum accipimus testimonium Dei majus est 1. Joh. 5. v. 9..

4. Et colligat quis in timore Domini sententiam ex allegatis locis, ac deinde, numne testimonium spir. S. conjecturalem, an vero immotam certitudinem gignat, sedulo dispiciat 1. spir. S. est veritatis spiritus, qui mentiri nescit. 2. est fidelis in suis promissis & negare seipsum non potest. 3. illo cum arrhabone hereditatis nostri obsignati sumus in cordibus nostris. 4. unde testimonium fert spiritui nostro quod simus filij Dei. Quis hisce omnibus positis eo absurditatis, imò impietatis progredieretur, ut spir. S. neminem decipientis aut fallentis testimonium conjecturalem solum, non vero immotam ac planissime indubiam certitudinem gignere, affirmare ausit?

5. At decas cum Bellarm. multos non solum peccatores inter catholicos, sed & hæreticos dicere, pater noster qui es in cælis, & tamen non esse ipsos verè filios Dei. Resp. confundere Bellar. & quotquot ipsum sequuntur hominum impiorum carnalem confidentiam, stultam persuasionem, præsumptionem vanam, & falsam gloriationem. Qui quidem verbis proficentur se Deum scire, cæterum factis illum negant. Tit. 1. v. 15. habentes solum λόγον εὐαγγελίας verum δύναμιν illius negant. 2. Tim. 3. v. 5. cum spir. S. piorum corda inhabitantis testimonio certo & immoto.

6. Non minus inficias, multos pro dolor vanâ persuasione semetipsos decipere, ac ubi nihil sperandum, sperare. vide Jer. 7.

D

v. 4.

v. 4. 8. Joh. 5. v. 45. c. 8. v. 41. Quid hoc ad spiritus S. in cordibus fidelium testantis, immotum certum minimeq. dubium, testimonium, quod quamdiu præsens, & homo verè credens extratentationis conflictum constitutus est (in tentatione enim fidem non nihil fluctuare, & testimonium spir. S. resp. hominis, quodammodo hebetari, non tamen penitus tolli, largimur vide Job. 30. v. 21. Ps. 31. v. 23.) tam est certum, quam verum est Spiritum S. in homine pio non esse otiosum, sed ad novos in homine renato motus accendendos maxime operosum. vide Eph. 5. v. 8. 9 Gal. 5. v. 18. 22. Quibus instructi pii, voces, omnem hasitationem excludentes, emittunt. vide Job. 19. v. 25. Rom. 4. v. 20. 21. c. 8. v. 38. 2. Tim. 1. v. 12. c. 4. v. 8.

7. Excipit equidem Bellar. verbum $\pi\epsilon\pi\alpha\sigma\mu\epsilon\gamma$ quo utitur Paulus notare quandam persuasionem & confidentiam, ad quam gignendam satis sit certitudo conjecturalis id probat. ex Rom. 15. v. 14. 2. Tim. 1. v. 5. Luc. 20. v. 6. Hebr. 6. v. 9. Quæ exceptio ut eò feliciter diluatur observandum est verbum $\pi\epsilon\pi\alpha\sigma\mu\epsilon\gamma$ in scripturâ vel sumi de proximo, vel de nobismet ipsis. Priori significatione verbum hoc, præsertim de visibili Ecclesiæ cætu, usurpatum, notat quandoq. probabilem quandam ex conjecturis & indicis nonnullis dependentem opinionem, quæ non est fidei, sed charitatis, quo refero loca à Bellar. allegata Rom. 15. v. 14. Hebr. 6. v. 9. De proximi n. fide colligimus ex effectis & signis, quæ cum interdum fallere queant, persuasionem solum probabilem faciunt. De nobismet ipsis sumptum, ut in locis Tb. 6. adductis factum, non conjecturalem opinionem sed imptam omnem dubitationem excludentem significat certitudinem vide loca Matth. 27. v. 43. Luc. 18. v. 9. Rom. 14. v. 14. 2. Tim. 1. v. 12. Hebr. 13. v. 18.

8. Ad loca ergo reliqua Bellar. & quidem 2. Tim. 1. v. 5. licet ex data distinctione verbi $\pi\epsilon\pi\alpha\sigma\mu\epsilon\gamma$ responsum sumi queat, existia-

existimo tamen hoc loco $\pi\epsilon\tau\epsilon\sigma\pi\alpha\varsigma$ non de integro cætu, sed certo ac determinato individuo sumptum, non probabilem opinionem, sed immotam, multis & infallibilibus argumentis & indicibus confirmatam, certitudinem notare. Quod probatum do. à testimonio fratrum, qui erant Lystris & Iconij Act. 16. v. 2. 2. à Timothei in officio suo jugi diligentia Phil. 2. v. 19. 20. quæ tanta fuit, ut non solum Paulus in Epistolarum nonnullarum exordiis Timotheum sibi socium Ecclesiis salutem imperientem, adjunxerit. vide 2. Cor. 1. v. 1. Phil. 1. 2. Thess. 1. v. 1. Philem. v. 1. sed & filium dilectum 2. Tim. 1. v. 2. fidelem in Domino 1. Cor. 4. v. 17. imò $\pi\alpha\tau\epsilon\rho\varsigma\ \tau\epsilon\chi\nu\omega\varsigma\ \epsilon\sigma\tau\iota\ \mu\epsilon\sigma\varsigma$ 1. Tim. 1. v. 2. cooperarium Rom. 16. v. 21. & adiutorem operis in Evangelio Christi 1. Thess. 3. v. 2. appellavit.

9. Cum ergo hæcenus tot annis Paulus discipuli sui Timothei exquisitam diligentiam, & non simulatam pietatem multis actibus exploratissimam haberet, hinc sine ulla probabili conjectura indubis scil. permotus rationibus & argumentis verè asfirmare potuit, se de pietate & fide Timothei certissimum esse, ac neutiquam dubitare.

10. Locus ex Luc. 20. v. 6. non pro Bellar. sed contra ipsū militat: plebs n. universa, non moraliter seu probabili quadam conjecturā, sed immotā certitudine Johannē prophetā esse persuasū habebat. Id non solū ex discursu Dilemmati inclusō phariseo-
rum, in victē colligitur, sed & insuper ex Matth. 14. v. 5. c. 21. v. 26. confirmatur. Quibus locis populum Johannem ōs dē-
ōtō habuisse expresse dicitur ōs autem, hisce locis notam esse non similitudinis, sed veritatis, (ut aliās quandoq. esse solet vide in eodem capite Matth. 21. v. 46. Mar. 1. v. 22. Luc. 16. v. 1. Joh. 1. v. 14. 1. Cor. 4. v. 1. Eph. 5. v. 1 & passim, quemad-
modum ὁ hebræorum solet nonnunquam esse adverbium confir-
mandi, quod Hebræi עֵדוֹן ὁ Græci ἀληθινὸν appellant Osc. 4. v. 4. Zach. 10. v. 7. Obadj. v. 11.) ex collatione loci Mar. 11.

v. 32. evidens est, ubi *ὅς* per adverbium affirmandi *ὅτι* *ὅς* effertur.

11. Populus itaq; (indefinitè licet non omnes sufficiat multos sive plerosq; fuisse de quibus dicitur &c.) non certitudine quadam morali, & conjecturali, sed verà & immotà Johannem ceu prophetam habuit. Id intelligentes pharisæi Baptisma Johannis ex hominibus esse, audiente populo. ne scil. lapidarentur affirmare recusarunt. Concludimus itaq; ex hactenus dictis testimonium Spiritus S. gignere non probabilem aut conjecturalem, sed immotam certitudinem. Quod erat demonstrandum.

12. Conclusionis loco observemus, qui Christiani non vocari solum, sed & reverà esse optamus, ne nobis palpum facientes, falsa quadam imaginatione ejusmodi testimonium, à Diabolo *μυενοτιχ*8 decepti, tribuam9, ac nosmetipsos turpiter fallamus. Quamdiu n. Spiritum S. peccatis nostris enormibus contristamus Eph. 4. v. 30. illumq; ut Apostolus loquitur, exstinguimus 1. Thess. 5. v. 19. cor nostrum condemnat nos 1. Joh. 3. v. 21. Et qui talia agunt regni Dei heredes non erunt Gal. 5. v. 21. probemus itaq; nosmetipsos num simus in fide 2. Cor. 13. v. 5. & spiritus fructus consideremus Gal. 5. v. 22. 23. illos autem, dum nobis adesse deprehendimus, Deum fiducia mediatoris, enixè rogemus ne Spir. suum sanctum à nobis auferat Ps. 51. v. 13. sed qui cæpit in nobis bonum opus usq; ad diem Jesu Christi perficiat Phil. 1. v. 6. sola enim perseverantia coronatur Matt. 10. v. 22. Apoc. 2. v. 10. virtus enim boni operis, dicente August. perseverantia est.

Soli Deo gloria.

